

len Ficâr Harbi'nde Kureys'in safında bulunmuş, bu kabilenin Hz. Peygamber sebebiyle Hâsimoğulları'na karşı uyguladığı boykotta yine onun yanında yer almıştır.

Mekke çevresinde bedevî bir hayat süren Ehâbîş'in, Kureys'in Hz. Peygamber ile yaptığı savaşlarda çok önemli rol oynadığına dair görüşler doğru değildir. Onlar da Kureys'e yardım eden diğer kabileler gibi çeşitli vaatler karşılığında Kureys safında yer almışlardı. Uhud Gazvesi'ne 2000 kişiyle katılan Ehâbîş'in reisi Huleys b. Zibbân, Kureysliler'in savaş sonrası müslüman şehidlere reva gördükleri saygısızlığı şiddetle kınamıştır.

Kureys'in müttefiki olarak Hendek Gazvesi'ne de katılan Ehâbîş'in bazan Kureys'e muhalefet ettiği de olmuştur. Meselâ Hz. Peygamber'in hicretin 6. (628) yılında ashabıyla birlikte umre için gittiği Mekke'ye sokulmamasını doğru bulmamış, müslümanların umreden menedilmesi ve uzlaşmaya gidilmemesi halinde ittifakı bozacağını bildirmiştir. Resûlullah'ın Hudeybiye'de Kureys'e gönderdiği elçi Hırâş b. Ümeyye'nin öldürülme teşebbüsünü Ehâbîş'in reisi Huleys b. Alkame engellemiştir. Ancak muahede sonunda Arap kabilelerinin Kureys'i veya müslümanları terchihte serbest bırakılmaları üzerine Ehâbîş yine Kureysliler'in yanında yer almıştı. Kureysli müttetikleri gibi Ehâbîş de Mekke'nin fetihinden (8/630) sonra müslüman olmuş, Emevîler zamanına kadar Mekke çevresinde yaşamaya devam etmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Hişâm, *es-Sîre*, I, 187, 272; II, 12; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 127; V, 57; Belâzürî, *Ensâb*, I, 76, 101-102; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), II, 628; İbn Hazm, *Cevâmî'u's-sîre*, s. 159, 187; Yâkût, *Mu'cemû'l-büldân*, II, 214; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, I, 587, 593; II, 18, 180, 202; Fâsî, *Şifâ'ü'l-garâm bi-ahbârî'l-beledi'l-harâm* (nşr. Ömer Abdüsselâm Tedmürî), Kahire 1405/1985, II, 155-156; M. Hamîdullah, "Les 'Ahâbîsh' de la Mecque", *Studi Orientalistici in Onore di Giorgia Levi Della Vida*, Roma 1956, I, 434-447; a.mlf., *İslâm Peygamberi*, I, 255, 258, 276, 303-308, 491; II, 1002; a.mlf., "Ehâbîş, *İDMİ*, II, 27-31; Cevâd Ali, *el-Mufaşşal*, IV, 30-42; Kehâle, *Mu'cemû kabâ'ili'l-'Arab*, Beyrut 1402/1982, I, 5-6; W. Montgomery Watt, *Hz. Muhammed Mekke'de* (trc. Ramî Ayas — Azmi Yüksel), Ankara 1986, s. 163-167; Lammens, "el-Ehâbîş", *el-Meşrih*, XXXIV/1-4, Beyrut 1936, s. 1-32, 527-554.

M. ALİ KAPAR

EHAD

(bk. AHAD).

EHADİYYET

(bk. AHADİYYET).

EHAVEYNÎ-i BUHÂRÎ

(أخويني بخارى)

Ebû Bekr Rebî'
b. Ahmed-i Ehaveynî-i Buhârî
(IV./X. yüzyıl)

Filozof - hekim.

Hayatı ve öğrenim durumu hakkında yeterli bilgi yoktur. Zamanımıza gelen tek eserinden anlaşıldığına göre daha çok tıp ve felsefe ile meşgul olmuştur. Ünlü hekim ve filozof Ebû Bekir er-Râzî'nin talebesi Ebû'l-Kâsim Tâhir b. Muhammed b. İbrâhim Mekânef er-Râzî'den ders aldığı bilinmektedir. Bu bakımdan İslâm dünyasında Râzî'nin başlattığı natüralist akımı IV. (X.) yüzyılın ikinci yarısında temsil eden âlimlerden birinin de Ehaveynî olduğu söylenebilir.

Ehaveynî'nin günümüze ulaşan *Hidâyetü'l-müte'allimîn fi't-tıb* adlı eseri, aynı zamanda yeni Farsça'da kaleme alınmış ilk nesir örneği olarak kabul edilir. Üç bölüm ve 200 babdan oluşan eserin ilk bölümünde, insan sağlığını dengede tutan ve "ahlât" adı verilen kan, balgam, sarı safra ve kara safra ile kemikler, sinirler, kaslar ve damarlar hakkında bilgi verilir. Ayrıca vücuttaki organların fonksiyonları, hastalık sebepleri ve arazları gibi konuların yanı sıra insan sağlığı üzerinde önemli etkisi olan hava ve iklimler üzerinde durulur; bunlara bağlı olarak salgın hastalıklara yer verilir. Bu arada sağlıklı bir hayat için gerekli olan yeme, içme ve uykunun önemi de vurgulanır. İkinci bölümde uzunca bir liste ile çeşitli hastalıklar sıralanarak deri hastalıkları, tümörler, yanıklar, yaralar, kırıklar ve bunların tedavi usulleri izah edilir. Son bölümde ise hıfzıssıhha, idrar ve nabızla ilgili bilgiler verilir. Tıp alanında kendisinden önceki Grek bilginlerinin, hatta başta kendi hocası ve Zeke-riyyâ er-Râzî olmak üzere diğer İslâm tıp âlimlerinin verdikleri bilgilerin doğru olup olmadığını şahsî denemeleriyle ispatlamaya çalışmıştır. Bazı hastalıklar için birtakım yeni ilâçlar da bulmuştur.

Ehaveynî eserinde ilk elden malzemeleri kullanmayı ve onlardan faydalanmayı bilmiştir. Bunlar arasında Süryânî tabip Yuhannâ b. Serâbiyûn'un *el-Kün-nâş'ı* ile Râzî'nin ünlü tıp ansiklopedisi *el-Hâvî*, ayrıca *Kitâbü't-Tıbbi'l-Manşûrî* adlı eseri müellifin çokça başvurdu-

ğu kaynaklardır. Ehaveynî'nin eseri VI. (XII.) yüzyılın ilk yarısına kadar özellikle Farsça konuşulan çevrelerde orta değer- de bir eser olarak tanınmaktaydı. Süleymaniye Kütüphanesi'nde (Fâtih, nr. 3646) bir nüshası bulunan *Hidâyetü'l-müte'allimîn fi't-tıb* Celâl-i Metînî tarafından yayımlanmıştır (Meşhed 1344 hş./1965). Müellifin bundan başka *Kitâb-ı Nabz ve Kitâb-ı Teşrih* adlı iki eseri daha bulunduğu kaynaklarda zikredilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ehaveynî-i Buhârî, *Hidâyetü'l-müte'allimîn fi't-tıb* (nşr. Celâl-i Metînî), Meşhed 1344 hş./1965; Nizâmî-i Arûzî, *Çehâr Makâle* (nşr. Muhammed Muîn), Tahran 1333 hş., s. 110, 378-384; Storey, *Persian Literature*, II/2, s. 199; G. Lazard, *La Langue des plus anciens monuments de la Prose Persane*, Paris 1963, s. 48-50; Mahmud Necmâbâdî, *Târîh-i Tıb der İrân pes ez İslâm*, Tahran 1366 hş., II, 640-647; Şeşen, *Fihrisü mahtûâtî't-tıbbi'l-İslâmî*, s. 130; Celâl-i Metînî, "Ebû Bekr Rebî' b. Ahmed el-Ehaveynî el-Buhârî", *Dânişnâme-i İrân u İslâm*, Tahran 2536 şş., I, 1008-1009; H. Takizâde, "Teveccüh-i İrânîyân der Güzeste be Tıb ve Eṭbbâ", *Yâdgâr*, V/6-7, Tahran 1227 hş./1948-49, s. 22; Müctebâ Minovî, "Hidâyetü'l-müte'allimîn der Tıb", *Yâgmâ*, III, Tahran 1329/1950, s. 497-510; "Hidâyetü'l-müte'allimîn fi't-tıb", *ed-Dirâsâtü'l-edebîyye*, IX/1-2, Beyrut 1967, s. 196-199; H. H. Besterfeldt, "Aḳawaynî Boḳârî", *Elr*, I, 706-707.

TAHSİN YAZICI

EHDEL

(bk. İBNÜ'İ-EHDEL).

EHDELİYYE

(الأهدلية)

Kâdiriyye tarihinin
Ebû'l-Haseyan Ali b. Ömer
el-Ehdel el-Hüseynî'ye
(ö. 1164/1751'den sonra)
nisbet edilen bir kolu
(bk. KÂDİRİYYE).

EHL-i ABÂ

(bk. ÂL-i ABÂ).

EHL-i ADL

(bk. MU'TEZİLE).

EHL-i ADL

(أهل العدل)

Devlete karşı isyanın çıktığı bir İslâm ülkesinde meşrû yönetimin hâkim olduğu bölgede (dârüladl) yaşayan kimseler anlamında bir fıkıh terimi (bk. BAĞY; DÂRÜLBAĞY).